

MIGRÁCIÓS SZEMLE

Rasszizmus-monitor: a legtöbb német szerint a rasszizmus mindennapos az országban

A Német Integrációs és Migrációkutató Központ 2022 májusában tette közzé az első nemzeti szintű, a diszkriminációt és a rasszizmust vizsgáló jelentését. A közvélemény-kutatások eredményeként kiderült, hogy a németek 90%-a szerint létezik rasszizmus Németországban. A megkérdezettek 45%-a arról nyilatkozott, hogy észlelt már rasszista jelenségeket, a lakosság több mint ötöde pedig már önmaga is tapasztalt ilyet.

Forrás: Deutsches Zentrum für Integrations- und Migrationsforschung (DeZIM): Rassistische Realitäten: Wie setzt sich Deutschland mit Rassismus auseinander? Auftaktstudie zum Nationalen Diskriminierungs- und Rassismusmonitor (NaDiRa), Berlin, 2022.

A közvélemény-kutatás háttere

A német szövetségi parlament 2020 júliusában döntött a Nemzeti Diszkrimináció és Rasszizmus Monitor (NaDiRa) finanszírozásáról, amelynek összeállításával a Német Integrációs és Migrációkutató Központot bízta meg. A jelentés célja a rasszizmussal kapcsolatos fejlemények és trendek összefoglalása az okok, a mérték és a következmények meghatározása mentén. A NaDiRa különböző interdiszciplináris modulokra oszlik, mint a kvantitatív és kvalitatív felmérések, korábbi tanulmányok, kutatások és médiaelemzések feldolgozása. A jelentés központi elemét egy reprezentatív kutatás adja, amelyet 2021 áprilisa és augusztusa között végeztek telefonon ötezer, véletlenszerűen kiválasztott személy interjúztatásával. Más tanulmányokkal ellentétben olyan csoportokat is megkérdeztek nézőpontjukról, akik potenciálisan szembesülhettek a rasszizmus jelenségével. Ezen csoportokat „az antiszemitizmus, a romaellenesség, az iszlám- és muszlimellenesség, valamint az ázsiai és a fekete emberekkel szembeni ellenesség” által érintett személyek alkotják. A kutatást a jövőben kétévente tervezik elvégezni annak érdekében, hogy folyamatos megoldásokat dolgozzanak ki kormányzati szinten a diszkrimináció és a rasszizmus jelenségének felszámolásáért.

A heterogenitás miatt jelenhet meg leginkább a rasszizmus

A német társadalom sokoldalú összetételéről ismert, amely a társadalmi struktúra heterogenitása (életkor, nem stb.) mellett a kulturális, etnikai, vallási és nemzeti sokszínűségben rejlik. A lakosság meghatározó része (körülbelül 26%-a) migrációs háttérrel rendelkezik, a gyermekek és fiatalok esetében ez az arány 40%. Az viszont bizonyos, hogy

nem minden bevándorlási háttérrel rendelkező személyt érint a faji megkülönböztetés, illetve az is kiderült, hogy nem csak a bevándorlócsoporthoz tartozók tagjai vannak kitéve a jelenségnek. Emellett azt is fontos megemlíteni, hogy az eredmények szubjektív véleményen alapulnak, a megkérdezettek rasszizmus-felfogása eltérhet egymástól.

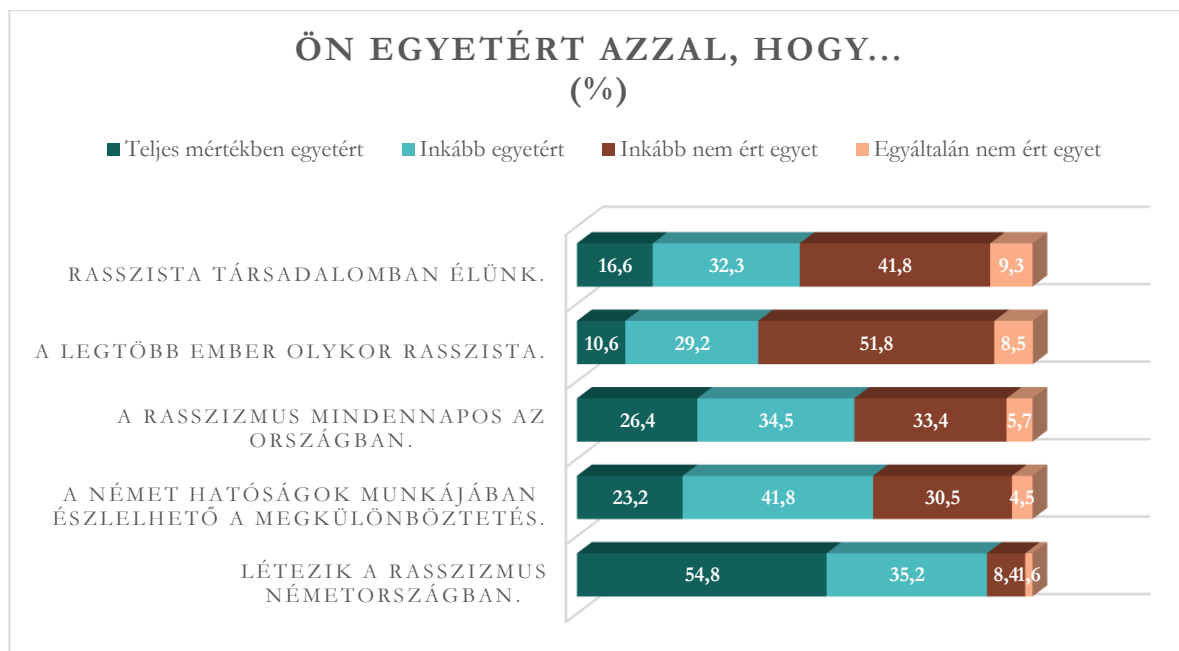
Arra a kérdésre, hogy „Önt közvetlenül érte-e már faji alapú megkülönböztetés?”, a megkérdezettek 22%-a válaszolt igennel, azonban, ha csak az alapvetően ennek a jelenségnek kitett csoportok válaszát nézzük, ez az arány jóval magasabb, összesen 58%. A közvélemény-kutatás emellett arra is rákérdezett, hogy mennyien rendelkeznek a hat potenciálisan érintett csoporthoz fűződő ismeretséggel különböző körökben, mint a baráti kör, a család vagy a munkahely, ahol a válaszadók közel 90%-a reagált igennel. Az ő esetükben a válaszadók fele tapasztalt közvetve megkülönböztetést. Érdekességként merült fel mindegyik esetben, hogy míg a nemek és az iskolai végzettség kapcsán nem látható mérvadó különbség, az életkor esetében annál inkább. Megállapítható, hogy minél idősebbek a személyek, annál csekélyebb a faji megkülönböztetést közvetlenül tapasztalók aránya.

A hipotézisekre érkezett válaszok eredménye alapján levonható az a következtetés, hogy majdnem minden ötödik ember tapasztalt már rasszista jelenséget közvetlenül (ez a kifejezetten érintett csoportok esetében sokkalta gyakoribb), illetve minden második személy észlelt már ilyen eseményt. Az a tény pedig, hogy a rasszizmus ugyan különböző formában, de a német lakosság nagy részét érinti, az embereket érzelmileg megviseli, ezáltal gyakorta foglalkoznak vele.

A kutatás során arra is választ kerestek a felmérők, hogy a német társadalom milyen elképzeléssel rendelkezik a rasszizmusról. Érdekesség, hogy míg a megkérdezettek közel fele egyetért azzal, hogy léteznek különböző rasszok, mintegy kétharmada a válaszadóknak helytelennek tartja a faj kifejezés használatát az emberek kapcsán. Ez az anomália azzal magyarázható, hogy a német nyelvű területeken a faj fogalmának használata szorosan kapcsolódik a nemzeti szocializmus bűneihez, ezáltal tabuként tekintenek rá a mindennapokban.

A faji megkülönböztetés általános jelenség az országban

A rasszizmusmonitor legjelentősebb eredménye, hogy a megkérdezettek több mint 90%-a szerint létezik a faji megkülönböztetés Németországban, illetve 65%-uk szerint a hatóságok is mutatnak munkájuk során diszkriminatív viselkedést. Megjegyzésre méltó, hogy a nők és a fiatalok esetében nagyobb az egyetértés azzal kapcsolatban, hogy rasszista társadalomban élnek (közel 60%), a specifikusan érintett csoportok részéről viszont nem látható ennek kapcsán érdemi kiugrás. A jelenség ilyen nagyfokú érzékelése feltehetően abból fakad, hogy a rasszizmus fogalma időközben folyamatosan változott, manapság már nemcsak a közvetlen és erőszakos cselekedeteket minősíti annak a társadalom, hanem a nem szándékos megnyilvánulásokat is, mint például a vicceket, amelyeket egyre többen értékelnek rasszista cselekedetként.

1. ábra A rasszizmus észlelése Németországban, százalékekben megadva. Forrás: DeZIM, NaDiRa Aufstaktstudie, 2022. (A szerző saját szerkesztése)

A kutatásba bevont ötezer személyt konkrét szituációkról is megkérdeztek, mint hogy mennyire találják rasszistának, ha a potenciálisan érintett csoportok tagjait sűrűbben ellenőrzik a hatóságok vagy például nem alkalmazzák őket ügyfélközpontú munkahelyeken, ugyanis a vásárlókban rossz érzést fog kelteni egy eltérő kultúrájú/kinézetű/vallású ember. A válaszok alapján a következő eredmény rajzolódott ki: az olyan strukturális területeken jelentkező hátrányokra, mint a foglalkoztatás vagy oktatás, a lakosság jelentős többsége rasszista magatartásként tekint, míg az állami intézkedések esetében, amelyek a biztonsági érdekekhez kapcsolódnak, kevésbé gondolják annak. Kiemelkedő, hogy leginkább a zsidó (79,8%), illetve a fekete személyek (81,3%) esetében vélekednek faji megkülönböztetésről hasonló szituációkban. Abban a kontextusban, hogy ezek a helyzetek és viselkedések inkább rasszista indíttatásúak, vagy csupán tisztességtelenek, nem látható meghatározó különbség. Ebből levonható az a konzekvencia, miszerint egy általános érzékenység vonul végig a német társadalmon, amennyiben a faji megkülönböztetés felmerül.

A téma kapcsán felvetődik a túlérzékenység kérdésköre is. Nagyobb arányban a megkérdezettek nem kételkednek, hogy amennyiben valakit faji alapú hátrányos megkülönböztetés ér, azt a helyén kezeli, mintsem túlreagálja, hiszen komolyan veszik az efféle jelenségeket. Ezt mi sem mutatja jobban, mint a nagyarányú elkötelezettség a rasszista folyamatok lebontásában: a felsorolt négy, a faji megkülönböztetést lebontó tevékenység támogatásában (aláírásgyűjtés, pénzügyi hozzájárulás, nyílt ellenzés vagy demonstráció) a válaszadók átlagosan 2,3 cselekedetben vesznek vagy vennének részt. A rendelkezésre álló adatok alapján azonban kirajzolódik, hogy többnyire a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőkre és a fiatalabb generációra jellemző csupán.

Összegzés

A NaDiRa eredményei felvázolják, hogy a rasszizmus Németországban egy központi téma, a társadalom jelentős része közvetlen és közvetett módon is érintett a jelenségben. A megkérdezetteknek összesen 35%-a nyilatkozott arról, hogy semmilyen vonatkozásban nem került kapcsolatba rasszista jelenséggel. Ettől függetlenül az ismeretek mélyen beágyazottak, a biológiai kategorizálás (habár alkalmazni kevésbé kívánatos) vagy a kulturális hierarchiák kialakítása minden második-harmadik személy nyilatkozatában megtalálható.

Az a fejlemény, hogy a válaszadók 90%-a szerint létezik a rasszizmus az országban és szinte mindennapos jelenségnek számít, nem korlátozódik le a magánszemélyek körére, hanem az államigazgatási folyamatok és a más napi szintű szituációk is magukban rejtik azt. Az is kiderült, hogy a faji megkülönböztetés által érintett személyek köre leginkább a zsidó és a fekete emberek csoportja. A megkérdezettek több mint kétharmada azonban arról tesz tanúbizonyságot, hogy ellenszegül a rasszista jelenségeknek demonstrációk, aláírási akciók támogatásával vagy egyszerű tiltakozással a mindennapokban.

A szemlézett publikáció nem feltétlenül tükrözi a Migrációkutató Intézet munkatársainak álláspontját.